

πριγκηπέσα Μουρούζη μαθαίνει το θάνατο του άντρα της και δε δείχνει καμιά συγκίνηση και τα παιδάκια ξεφωνίζουν. Τό φινάλε μιὰ πυρκαγιά. Ή τρίτη χειρότερη άκόμα από τις δυο άλλες, άφαι μπερδεύονται πρόσωπα και λόγια χωρίς να καταλαβαίνει ο θεατής τί τρέχει. Και τ' είναι όλη ή φασαρία; ή φυγή της Πριγκηπέσας Μουρούζη. Κ' ή τέταρτη στη Μολδοβλαχία, στο στρατόπεδο του Υψηλάντη. Περιφημη ή σκηνή για να μάς δώσει την πνοή του «21». Κι' όμως ο κ. Βώκος δε μάς λέει τίποτα πάλι σ' αυτή την πράξη ενώ μπορούσε πολλά να πη και μάς παρουσιάζει απλούστατα μιὰ πανοραμιακή εικόνα μάχης. Σπουδαίο τό πράμα! Ο καθένας μας φανταζεται πως έπολέμησαν κι' έσκοτώθησαν οι ήρωολοχίτες, και είταν περιττό ο κ. συγγραφέας να μεταφέρει την ήρώτατη σκηνή από τό θέατρο της φαντασίας μας στο φασουλίδικο σανίδι του «Πολυθεάματος». Ή τελευταία μπορούσε να είταν και παρωδία όλου του έργου, αν άξιζε τον κόπο να γίνη για τέτοιο εξάμβλωμα παρωδία. Έχουν ραντεβού ή Μαντώ κ' ή Μουρούζαινα στην Ακρόπολη κι' εκεί τά λένε πιά.

Σκέφτηκε λοιπόν καλά ο συγγραφέας και μαζί του ο κ. Ξενόπουλος τί θα πη «σύμπτηξη» του «21» σ' ένα τόσο δά πραγματάκι από πέντε έφταμηνίτικες πράξεις, τό «21» που μπορεί δλόκληρα όμηρικά έπη να γενήση, απ' όπου μπορούν πλῆθος έργα να βγούνε έκτομμύρια φορές καλύτερο τό καθένα απ' δλόκληρο τό «21» του; Φαντάστηκαν ποτέ τί ποιητής πρέπει να είναι εκείνος που σε τέτοιο γιγάντιο έργο θα καταπιαστή και θα καταφέρει να κλείση μέσα σ' ένα δράμα δλόκληρη ιστορία που κάθε της σελίδα είναι κι' από μιὰ τραγωδία Δίσχυλική;

Μας κατηγορεί ο κ. Ξενόπουλος ότι «είμεθα προσηλωμένοι τόσον γεροντικά εις μερικούς τύπους και εις μερικά μοντέλα τέχνης ώστε να μην ανεχόμεθα ό,τι δεν είναι σύμφωνον με αυτά». Ή τέχνη για μάς όπως και για τον κ. Ξ. δεν έχει ούτε τύπους ούτε μοντέλα. Σ' ό,τιδήποτε τύπο και σ' ό,τιδήποτε μοντέλο ένα έργο μπορεί να είναι μεγάλο. Αύριο νέος ποιητής θα γεννηθή που θα θελήση να γίνη επαναστάτης στην Τέχνη και περιφρονώντας

νό παλιοπήγαδο. «Θάρθω να με δανείσεις κάνα κοιλό κι' όταν θα γίνω τρανή κυρά κ' εγώ και χτίσω άμπάρια θα σου τό ξαναδώσω με τό παραπάνου».

«Μή σφυρίζεις έτσι για τό καλό που σου θέλω. Καλώς τή φωνούλα σου, χριστιανή, κι όποιο πουλάκι δε λαλεί μάβρος καημός τό κόβει...»

«Έγώ να καημωθώ;... Να δαγκώσεις καλύτερα τή γλώσσα σου, παλιοσκουπιδιάρα!... Έσύ δεν είσαι άξια να μάγναντέψεις...», ξεσάλλεται άναμένη εκείνη σά να μυγιάζεται και σταματάει λίγο να τή κοιτάζει κατάμουτρα και θαρετά.

Ή Μελάχρω κομπιάζεται και ξεροκαταπίνει τό σάλιο της· στέκεται σά ντρεπούμενη με τό βαρέ κεφάλι κρεμασμένο κάτω και βλέπει τά μαβρειδερά της χέρια που άφισαν τό ξεσκισμένο κόσκινο να κυλιστεί χάμου κι απλώνονται τόρα ξερά κι άνεργα. Φωτιές κατακόκκινες άνάβουν όμπρός στα ζαλισμένα μάτια της και τό γαίμα σά να μυρμηγκιάζει μες στις φλέβες και σά να τήν κεντούν παράξενα βελόνια. Ξεσπάει κατόπι και παραδέρνει άφρισιμένη.

«Άκόμα, μουρή, τά στήθια σου δεν έδεσαν και μου τριγυρνάς στη μιὰ ρούγα και στην άλλη και μου σείσεις για να ξελογιάσεις τον κόσμο;...

— Τράβα στη δουλιά σου, καλή χριστιανή, και

κάθε κανόνα θα γράψη σύμφωνα με τήν όρμη της ψυχής του. Θα γράψη όπως θέλει. Ίσα ίσα αυτή είναι ή Τέχνη· αν δεν είταν έτσι τότε θάταν έπιστήμη κι' ή Τέχνη. Τύπους και μοντέλα ποτέ δε φανταστήκαμε στη φιλολογία. Τ' αντίθετο μάλιστα, ιδέα μας είναι πως αυτά στάθηκαν μιὰ μεγάλη άρρώστεια στο σύγχρονο θέατρο. Μήπως ή νεοκλασική σχολή που πρώτος ο κ. Βώκος δημιούργησε δεν άπαιτεί όρισμένο καλούπι, όρισμένο μοντέλο και τύπο; Μοντέλο δεν είναι ο «Όθωνας που θα σπρώξη πλῆθος από συγγραφείς στο φτιαξιμο έργων πάνου στο «έγνωσμένης» πιά έπιτυχίας θέμα ή σ' άλλα όμοια της νεότερης ιστορίας, πάντα όμως με τον ίδιο όχλοκρατικό και βάνουσο τρόπο της «νεοκλασικής» σχολής που τόσο άρέσει στον κ. Ξενόπουλο; Μοντέλο και τύπος δεν είτανε και είναι άκόμα ή Βυζαντινή ιστορία που τόσες γέννησε κωμικές άποπειρες τραγωδιών; Ο κ. Βερναρδάκης, ένας δραματικός, δεν είναι θύμα των μοντέλων αυτών με τήν ψύχωση του και με τήν προσπάθειά του ν' αντιγράψη τ' άρχαιο δράμα; Και ποιός ξέρει άκόμα πόσο θα βασανίσουν τή φτωχή μας φιλολογία τά καλούπια αυτά που τόρα τελευταία άρχισαν να φανερώνονται και σ' έργα νέων υπό μορφή νέας τέχνης. Καλούπι είναι κι' ο Φάουστ, κ' ή «Βουλιαγμένη καμπάνα» κι' ό,τι άλλο μεγάλο ή μικρό ζαφνιαίνει. Τύποι και μοντέλα είναι όλα όσα σπρώχνουν σε μίμηση ανθρώπους που προσπαθούνε κάτω από άλλόκοτη και ζαφνιαστική μορφή να κρύψουνε τήν άδυναμία τους στη δημιουργική φιλολογία και τήν ποιητική τους στείρωση. Τά γράφω αυτά για να' δείξω πόσο μου είναι αντιπαθητικό κάθε είδος μοντέλου στη φιλολογία και πως αίστάνουμαι έλεύτερη τήν Τέχνη από κάθε περιορισμό και πέρα από κάθε όριο κι' άκόμα ίσως γιατί προβλέπω ότι ή φιλολογία μας είναι μοιραίο να πέφτη από μοντέλο στο μοντέλο πολύν καιρό πριν κατορθώσει να δώσει στα έργα της δικό της χαρακτήρα. Φυσικά πρέπει να εξαίρεσουμε τους λίγους έκλεκτους συγγραφείς μας που στάθηκαν άξιοι του προορισμού τους.

Μου φαίνεται πως αρκετά άπασχόλησα τους άναγνώστες του «Νουμά» με τό ζήτημα του «21». Νομίζω όμως πως για τέτοια ζητήματα πρέπει πάντα πλατιά να γίνεται λόγος για να βγαίνη ή αλήθεια στο φώς. Ο κ. Ξενόπουλος ύποστήριξε

μή χαζέβεις με μένα τήν παραπεταμένη τόρα... «Ο τι κι αν είμαι, δεν έχω άνάγκη να κρυφτώ και τό δείχνω πάντα στη ζωή μου: ιδρώνω για τό κοκαλιασμένο και τό μάβρο ψωμί μου όλοένα... Έσύ μόνο άκόμα τά θέλεις έτοιμα και λυπάμαι άφτόν που θα σε πάρει ταίρι του...»

Σταματάει κάπως σά να συλλογιέται και σε λίγο άνάφτει πάλι και φυσάει με τις φουσκωμένες μύτες σάν άποσταμένη φοράδα.

«Και τή φύτρα σου άκόμα ξέρουμε... Έξη καλοκαίρια δεν κουλουριάστηκαν άκόμα που κουβαλήθηκες έδώ μ' ένα ξεβαμένο σκουτί και με τρύπια κορδέλια... Ξέρουμε από που κρατάει ή σκούφια σου...»

«Τί ξέρεις που να ξεραθείς, θεοπάλαθη;... Δεν τό λές νάν τό μάθουμε ψίχα και νάν τό διαλαλήσουμε μες στο χωριό;...», προφταίνεται μιὰ άλλη που περπατάει λαβδά (2) κι' άπόδετη (3) σάν καμιά θρεμένη χήνα. «Θά σκάσει ο κόσμος σάν τάκούσει κι άγουρο θάν τό ρίξουν οι άγκαστρωμένες, μα-

2) λαβδά=τρόπος περπατησίας που χτυπάει κανένας τά κότσια του, τους άστράγαλους.

3) άπόδετος=άνυπόδετος.

τό έργο κι' ο κ. Ξενόπουλος δεν είναι από κείνους που πρέπει να μένουνε χωρίς άπάντηση στη γνώμη τους. Όπωςδήποτε ή αλήθεια κατά τή αντίληψή μου πάντα είναι με λίγα λόγια αυτή:

Ή «Κατοχή» πέτυχε γιατί είχε μέσα τον Όθωνα τον πρώτο Βασιλέα της Ελλάδας και γιατί ο Ρωμιός είναι πνεύμα αντίδραστικό κ' έτρεξε να δη και ν' άκούση για να μπορέση να συγκρίνη και κουτσομπολέψη, κουτά και παιδικά όπως πάντα. Ή «Κατοχή» είταν ένα φιλολογικό μεταλλείο που άνακάλυψε ο κ. Βώκος, καθώς ή «Έξωσις» μιὰ έκμετάλλευση του μεταλλείου αυτού που τόσο γλήγορα έγκατέλειψε ο ιδιοκτήτης του. Τό «21» όμως αν και ο συγγραφέας του φρόντισε ίσως περισσότερο κι' απ' τήν «Κατοχή» να τό φτιαξη για τον πολυ κόσμο έπεσε έξω γιατί δεν έφριχνε τό πλῆθος σε σκέψες και δεν του μιλούσε στη διψασμένη για πολιτικές κουρκουσουριές ψυχή του. Κακή έκλογή θέματος και τίποτα περισσότερο. Να γιατί άπότυχε τό «21» έργο του κ. Βώκου. Έπρεπε νάρεση στο λαό κι' έχι στους λίγους, μιὰ που γι' αυτόν είταν φτιαγμένο. Τώρα λοιπόν που αυτός δε τό βρήκε καλό, πρέπει να τό βρουν οι άλλοι έξοχο; Δίπορτο θα τό κάνουμε; Τό έργο είταν μιὰ άποτυχία και για τά δυο μέρη κι' ο Θεός να δώσει όλα τά τέτοιου είδους έτσι να πέφτουνε μ' άποτυχία κλασική ή νεοκλασική, αν προτιμάει ο κ. Ξενόπουλος.

Α. ΣΙΓΑΝΟΣ

ΑΠΟ ΤΗ ΜΙΑΛΑΝΤΑ ΤΗΣ ΦΥΛΑΚΗΣ ΤΟΥ Reading

Τήν άλική του φορεσιά δεν τή φηρούσε τόρα, γιατί είναι τό αίμα κόκκινο, κόκκινο είναι και τό κρασί. Κ' είταν βαμμένα με κρασί τά χέρια του, μ' αίμα είταν βαμμένα, όταν τον βρήκανε σιμά στην πεθαμένη, στη δούμοιρη τήν πειραμένη. Τήν άγαπούσε και στο κρεβάτι της τή σκότωσε μιὰ μέρα.

Τώρα μαζί με τους άλλους τις κακούργους περπατούσε φορώντας μιὰ σταχτιά ξεθωριασμένη φορεσιά κ' ένα κατάδικου καϊκέτο στο κεφάλι. Ή περπατούσα του έμοιαζε για λαθρία και ζωπή, μα ποτέ δεν είδα άθρωπο ν' αντικρύξη τόσο λαχταριστά της μέρας τό φώς.

Ποτέ δεν είδα άθρωπο να ρίχνη τόσο δυνατή ματιά σ' άφτη τή μικρή γαλανή σκεπή, που είναι ο

γίστρα...», λέει κοντό και τραντάζεται από τά κομένα και κρυπά της γέλια.

Μα ή Μελάχρω Γκέλινα κόφτεται στο χούγιαγμα σά να θέλουνε να τή σφάζουν κι άπελπισμένη πολεμίζει να συναξει ανθρώπους τριγύρω.

«Έσύ, ψυροπερήφνη, πέθανες τον άντρα σου που τον καμάρωνε καθε κοπελιά και θέλεις να πεις κιόλας;... Άκόμα δε σαράντισε, άθεόφοβη, και μου πομπέβεις μέσα στα σταβροδρόμια τάνοιχτά σά να σέχουμε για να σε βγάλουμε στο χορό;... Δείξε μου τήν πλάτη σου, μουρή, σε λέω!...»

Ή ξεσκούφωτη γυναίκα πικραίνεται πολυ και πάθει τό γέλιο της που τήν έφεγγε· γυρνάει και κρυφοκουβεντιάζει με τά μάτια χαμηλωμένα και θολά.

«Πάμε να φύγουμε!... Με τέτιες να παίρνει δράμο κανένας, στο γαρμενό θα πέσει... Δεν κοιτάει τή φουσκωμένη δυχατέρα της που θα τήν κάμει μανιά μεθάβρο...—Τί καθουμαι και βγάξω τό φίδι από τήν τρύπα του;...»

Και σε λίγο στρίβουν τρεχάτες και χάνονται στο παρακατιανό στενορόμι· δεν πάβουνε να μωρμουρίζουνε σκυμένες και κάτι όλοένα να ξερνούν άχώνευτο.

